

ULUSLARARASI
KADIN VE HUKUK SEMPOZYUMU

TÜRKİYE
BAROLAR BİRLİĞİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ

KADIN VE HUKUK

TANZİMAT SONRASI OSMANLI KADIN HAREKETİ VE HUKUKİ TALEPLERİ

Arş. Gör. Berna YÜRÜT[□]

Kadın hareketi yüzyıllardır bir özgürlük ve eşitlik mücadelesi olarak sürmektedir. Hak arayışının geçmişi oldukça eskilere dayanmakla birlikte Fransız İhtilalini hareketin ivmelendiği, ideolojik temellerinin oluşmaya başladığı bir dönüm noktası olarak kabul etmek gerekir. Bu tarihten sonra Batı’da kadınlar toplumsal cinsiyet algısının dayattığı rollerden kurtulmak için etkin bir biçimde mücadele etmişlerdir. Sosyal, siyasi ve hukuki alanda haklarını elde edebilmek için verdikleri bu mücadele kadın hareketinin temelidir.

Hareketin Osmanlı Devleti’ne ulaşması da çok uzun sürmemiştir. Kadınların yaşadığı eşitsizlikler, sadece eş ve anne olarak toplumda varlık kazanabilmeleri tüm kadınların ortak problemidir.

İslam-Osmanlı Hukukunda kadınlar sahip oldukları haklar bakımından Ortaçağ Avrupası ile kıyaslandığında oldukça iyi durumdadır. Ancak 18. yüzyılda Fransız İhtilali ile ortaya çıkan fikirler ve Sanayi Devriminin sonucunda yaşanan toplumsal dönüşümler Osmanlı Devleti’ne de yansımıştır. III. Selim ve II. Mahmut ile başlayan modernleşme süreci Tanzimat ve Islahat Fermanlarının ilan edilmesiyle devam etmiş, Meşrutiyet döneminde hız kazanmıştır.

Osmanlı kadın hareketinin temelini toplumsal hayata katılma, eğitim ve çalışma hakkının elde edilmesi ve aile hukuku alanındaki sınırlamalar oluşturmuştur. Siyasi hakların elde edilme mücadelesi ise bu problemlerin ardından gelmiştir. Bu hakların elde edilmesinde Osmanlı kadın hareketinin en önemli araçları kadın dergileri ve dernekler olmuştur. Çıkarılan kadın dergilerindeki yazılar ile bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Kurulan kadın dernekleri ise özellikle kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılabilmesi için mücadele etmiştir. Bu araçlar içinde “Kadınlar Dünyası” dergisi ve “Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti” en etkili hareketi oluşturmuş ve birçok alanda çeşitli kazanımlar elde etmeyi başarmıştır.

Tebliğimiz çerçevesinde Cumhuriyet döneminde Türk kadınının kazandığı hakların başlangıç noktası olarak kabul edebileceğimiz Tanzimat sonrası dönem ele alınacaktır. Tanzimat’la birlikte kadınların yaşadığı problemler, hukuki talepleri ve elde ettikleri kazanımlar çalışmaya konu edilecektir. Bu bağlamda kadın dergilerinin ve derneklerin faaliyetleri, yapılan hukuki düzenlemeler konumuz açısından oldukça yol gösterici olacaktır.

[□] Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi
(berna13durmus@gmail.com)